

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 129.106.2026
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова
вул. Змієнка Всеволода, 2, м. Одеса, 65082

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу
СИЧУКА ОЛЕКСІЯ СЕРГІЙОВИЧА

на тему:

**"ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ПРИ РОЗРОБЦІ КОМПЛЕКСНИХ ПЛАНІВ
РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ГРОМАД
(НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)",**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 10 "Природничі науки"
за спеціальністю 106 "Географія"

Аналіз дисертаційної роботи **Сичука Олексія Сергійовича "ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ПРИ РОЗРОБЦІ КОМПЛЕКСНИХ ПЛАНІВ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ГРОМАД (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)"**, подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 106 "Географія" з галузі знань 10 "Природничі науки", дає змогу зробити висновок щодо її актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності та значущості отриманих результатів, наукової новизни, теоретичної та практичної цінності й надати загальну оцінку дисертації.

Актуальність теми виконаної роботи.

Дисертаційна робота здобувача є актуальною та своєчасною. Просторовий розвиток територій належить до пріоритетних напрямів сучасних суспільно-географічних досліджень, адже саме від науково обґрунтованих планувальних рішень залежать вектори подальшого розвитку громад і регіонів. Реформа адміністративно-територіального устрою та децентралізація влади в Україні зумовили потребу в новому виді планувальної документації – комплексних планах просторового розвитку територій громад, розробка яких неможлива без урахування географічного підґрунтя території. Адже лише суспільно-географічний підхід дає змогу збалансувати економічну доцільність, соціальні потреби населення та екологічну рівновагу. Особливої гостроти проблематика набуває в умовах воєнного стану, наслідки якого спричинили радикальну трансформацію просторової організації України, зокрема й Одеського регіону. Вибір Одеської області як модельного регіону є цілком виправданим: вона вирізняється найбільшою площею, вигідним геополітичним і транспортно-логістичним положенням, різноманіттям природних умов та ресурсів, проте

водночас характеризується значними внутрішньорегіональними диспропорціями і є показовою з огляду на її роль у програмах повоєнного відновлення країни.

Усе вище указане обґрунтовує актуальність пропонованого дисертаційного дослідження здобувача.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами.

Обраний напрям дисертаційного дослідження пов'язаний із науковою тематикою кафедри (науково-дослідної тематики кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру Одеського національного університету імені І.І. Мечникова "Стале землекористування в південному регіоні України: сучасні проблеми та шляхи вирішення" (2023-2027 рр.; №330) та науково-дослідної держбюджетної теми кафедри "Встановити масштабність і наслідки деградації чорноземів України в умовах сучасної зміни клімату та сільськогосподарського використання" (2020-2022 рр., №603).

Наукова новизна отриманих результатів.

Дисертаційна робота здобувача є самостійно виконаним комплексним науковим дослідженням, в якому викладено авторський погляд на вивчення теоретичних та практичних проблем просторового планування в Україні, та в Одеському регіоні зокрема, та має наукову новизну, яка визначена тим, що *вперше:*

запропоновано поняття "географічного капіталу" як комплексу чинників розвитку території з врахуванням гео економічного та геостратегічного положення, перспектив використання природно-ресурсного потенціалу;

проаналізовано стратегії регіонального розвитку областей України щодо врахування в них основних суспільно-географічних аспектів в контексті сучасних умов та згруповано їх за основними тенденціями розвитку на короткострокову перспективу;

здійснено комплексний аналіз економічного розвитку адміністративних районів Одеської області на основі ключових соціально-економічних показників та виділено чотири типи районів за рівнем та характером їх економічного розвитку;

досліджено особливості розвитку регіону в умовах військового стану на визначено основні вектори розвитку та відновлення для адміністративних районів та громад залежно від їх суспільно-географічних особливостей;

вивчено суспільно-географічні передумови просторового планування територій громад Одеського регіону та вказано на територіальні відмінності;

запропоновано рекомендації щодо врахування географічних аспектів розвитку Південнівської ТГ при розробці комплексного плану розвитку території;

визначено основні проблеми здійснення управління просторовим плануванням територіальних громад в Одеському регіоні шляхом PESTLE аналізу процесу.

удосконалено:

науково-поняттєвий апарат вивчення особливостей просторового планування території регіонів та громад;

методику суспільно-географічного вивчення особливостей просторового планування територій громад.

отримало подальший розвиток:

суспільно-географічні підходи до вивчення комплексних планів територій громад;

впровадження методів суспільно-географічного дослідження для просторового планування;

підходи до виокремлення географічних аспектів при розробках комплексних планів громад.

Практичне значення отриманих дисертантом результатів.

Дослідження Сичука О.С. містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати розв'язують низку важливих науково-практичних завдань.

Головні досягнення автора – обґрунтування та запровадження в науковий обіг поняття "географічного капіталу" як інтегральної характеристики природно-ресурсного потенціалу, геополітичного й гео економічного положення та екологічної безпеки території; здійснення групування регіонів України за особливостями стратегічного бачення їх просторового розвитку; типізація адміністративних районів Одеської області за рівнем і характером економічного розвитку з виділенням чотирьох типів (промислово-портовий, прибережно-аграрний, аграрно-індустріальний та переважно аграрний); розроблення на прикладі Південнівської територіальної громади конкретних рекомендацій щодо врахування суспільно-географічних особливостей при підготовці комплексного плану її розвитку, а також визначення засобами PESTLE-аналізу основних проблем управління просторовим плануванням громад регіону.

Практична цінність дисертації підкріплена чотирма актами впровадження в органах влади і виробничих організаціях, а також у освітній процес кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру ОНУ імені І.І. Мечникова при викладанні 4 освітніх компонент "Земельний кадастр і менеджмент земельних ресурсів", "Основи землеустрою", "Землевпорядне проектування", "Оцінка земель", тощо. Також окремі положення дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес при підготовці кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти за спеціальностями "Географія" (з 2025 р. "Географія та регіональні студії") та "Науки про Землю" першого і другого рівнів вищої освіти.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтовані, загалом відповідають зазначеним у роботі меті та

завданням, викладені у загальних висновках і висвітлені в опублікованих працях (8 наукових праць, з них: 3 статті у періодичних наукових рецензованих фахових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (категорія Б); 5 публікацій – в інших виданнях, у матеріалах і тезах конференцій та семінарів).

Отримані результати забезпечується достатньою апробаційною базою, що доповідалися та обговорювалися на 4 конференціях та науково-технічних заходах різного рівнів: 1) Міжнародній науково-практичній конференції присвяченій 55-річчю кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру Одеського національного університету імені І. І. Мечникова "Ґрунти в сучасному світі", м. Одеса, 23–24 груд. 2022 р. "Стан та перспективи розробки комплексних планів розвитку територій громад в Україні"; 2) Міжнародній науково-практичній конференції "Сучасні тенденції розвитку геодезії, землеустрою та природокористування", м. Одеса, 13–14 черв. 2024 р. "Стале землекористування в стратегіях розвитку та просторового планування територіальних громад в Україні"; 3) Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій пам'яті та 85-річчю з Дня народження професора О. Г. Топчієва "Географічна наука: виклики, проблеми та інновації", м. Одеса, 22 лип. 2024 р. "Проблеми просторового планування та кадастру земель в регіональному розвитку Одещини"; 4). III всеукраїнській науковій конференції молодих вчених "Ґрунтово-земельні ресурси України", м. Одеса, 21-22 лист. 2025 р. "Просторова організація землекористування при розробці комплексних планів розвитку територіальних громад") та щорічних наукових конференціях студентів та аспірантів і професорсько-викладацького складу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (2023-2025 рр.).

Оцінка змісту дисертації, її завершеність, характеристика основних положень роботи.

Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг становить 242 сторінки, в т.ч. 197 сторінок основного тексту. Робота містить таблиці, рисунки та карти, а також додатки. Список використаних джерел налічує 207 найменувань. Логічність та послідовність викладу тексту роботи відповідає поставленим завданням дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їхнє впровадження.

Перший розділ "Теоретико-методологічні аспекти розробки комплексних планів розвитку територій громад в Україні" присвячено розкриттю теоретико-методологічних основ просторового планування в контексті суспільної географії. Автор розглядає просторове планування як ключовий інструмент реалізації цілей сталого розвитку, аналізує наукові підходи до тлумачення

відповідного понятійного апарату, узагальнює практики просторового планування країн Європи (ландшафтно-орієнтоване планування, поліцентричність, демократизація через громадські обговорення, широке застосування ГІС) та характеризує нормативно-правову базу й методику розробки комплексних планів територій громад в Україні. У межах розділу обґрунтовано доцільність упровадження поняття "географічний капітал" та виокремлено суспільно-географічний блок чинників просторового планування.

Другий розділ "Географічні передумови просторового планування громад та територій в умовах реформ і воєнного стану в Україні" присвячено вивченню суспільно-географічних передумов планування розвитку регіонів України в умовах адміністративно-територіальної реформи та децентралізації. На основі розрахунку морфометричних і демографічних параметрів громад автор виявив значні територіальні та розселенські диспропорції (зокрема, при пересічній площі громади 411 кв. км зафіксовано полярні значення від Чернівецької до Луганської області), обґрунтував їх географічну зумовленість і запропонував диференційовані рекомендації щодо планувальних заходів. За результатами аналізу регіональних стратегій розвитку здійснено групування областей України на чотири групи, серед яких Одеський регіон віднесено до областей із пріоритетами продовольчої безпеки та розвитку внутрішньодержавних логістичних шляхів.

Третій розділ "Практичні аспекти розробки комплексних планів розвитку територій громад в Україні (на прикладі Одеського регіону)" має виражене прикладне спрямування. У ньому проаналізовано існуюче використання земель та особливості соціально-економічного розвитку укрупнених районів Одеської області, на основі чого здійснено їх типізацію за чотирма типами економічного розвитку та запропоновано відповідні вектори розвитку й повоєнного відновлення. Детально, на прикладі Південнівської територіальної громади, продемонстровано впровадження суспільно-географічного підходу до формування комплексного плану: виявлено просторово-планувальні, функціональні, інфраструктурні та екологічні проблеми і сформульовано рекомендації щодо управління розселенням, економічним розвитком та екологічним навантаженням громади. Завершується розділ PESTEL-аналізом передумов просторового планування громад регіону з виокремленням шести блоків проблемних чинників.

Зазначене вище дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають вагомe теоретико-практичне значення для розвитку української географічної науки.

Одержані дисертантом результати достатньо повно представлено у висновках до кожного розділу та загальних висновках, що відповідають головним положенням пропонованого дослідження та його завданням.

Отже, за обсягом і змістом дисертації можна зробити заключення про повне та різнобічне вивчення сформульованої проблеми дослідження, що дозволило авторові здійснити комплексний суспільно-географічний аналіз географічних аспектів просторового планування територій громад Одеського регіону.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях.

За результатами дослідження дисертаційної роботи опубліковано в 8 наукових працях, з яких 3 статті у періодичних наукових рецензованих фахових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України (категорія Б) і 5 апробаційних публікацій – в інших виданнях, матеріалах і тезах конференцій та семінарів.

Зазначене дозволяє зробити твердження, що представлена дисертаційна робота в повній мірі забезпечена опублікованими працями здобувача, при цьому результати дисертаційного дослідження висвітлено в зазначених наукових працях в повному обсязі.

Зауваження до змісту та оформлення дисертації.

Основні побажання та зауваження:

1. Поняття "географічний капітал", що становить ключову новацію роботи, потребує чіткішого розмежування з усталеними поняттями "природно-ресурсний потенціал" та "географічний потенціал території", а також обґрунтування операціональних критеріїв його оцінювання.
2. Практична апробація запропонованого суспільно-географічного підходу здійснена переважно на прикладі однієї Південнівської територіальної громади; для більшої переконливості висновків доцільно було б залучити для порівняння ще одну-дві громади іншого типу.
3. У роботі простежується термінологічна неузгодженість: у положеннях наукової новизни вжито "PESTLE-аналіз", тоді як в основному тексті – "PESTEL-аналіз"; відповідну термінологію варто уніфікувати.
4. Значна частина статистичних показників наведена станом на початок 2022 р.; з огляду на динамічність суспільно-географічних процесів в умовах воєнного стану бажано було б застерегти обмеження щодо актуальності цих даних.
5. Зважаючи на визначальну роль картографічного методу в дослідженні, доцільно було б посилити аналітичну складову окремих картографічних матеріалів (синтетичні картосхеми типізації, уніфікація легенд і масштабів).
6. Перенавантажені інформацію висновки до розділів та загальні висновки роботи.
7. Насамкінець, в тексті роботи зустрічаються помарки, описки, тощо.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, зазначу, що викладені вище побажання та зауваження мають дискусійний та рекомендаційний характер.

Дотримання академічної доброчесності, відповідність анотації основним положенням дисертації. При детальному і глибокому розгляді дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено. Текст дисертаційного дослідження, стиль подання матеріалів та його наукові результати дають підстави стверджувати, що здобувач вдало та з дотриманням загальних вимог до академічної доброчесності виконав своє дослідження. Зміст анотацій українською та англійською мовами за своєю сутністю ідентичні основним положенням дисертації й відображають її мету та новизну.

Загальний висновок. Загалом дисертаційна робота *Сичука Олексія Сергійовича "Географічні аспекти при розробці комплексних планів розвитку територій громад (на прикладі Одеської області)"*, є самостійною, завершеною науковою працею, виконаною на правах рукопису на актуальну тему з використанням сучасного термінологічного апарату й відповідної теоретико-методологічної бази дослідження. Робота виконана на достатньому кваліфікаційному науковому рівні, розкриває зміст проблематики і містить науково-обґрунтовані результати, які мають наукову новизну, вагоме теоретичне та практичне значення, засвідчують про особистий внесок здобувача та достатньо повно представлені у наукових працях.

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 106 "Географія", вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (з наступними змінами), та "Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії" (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, з наступними змінами), а її **автор - Сичук Олексій Сергійович - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 10 "Природничі науки" за спеціальністю 106 "Географія".**

Рецензент:

кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної та
економічної географії і туризму
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

Катерина КОЛОМІЄЦЬ

ОСОБИСТИЙ, ПІДПІС
КОЛОМІЄЦЬ Катерина

ЗАСВІДЧУЮ

СТ. ІНСПЕКТОР ВІДДІЛУ КАДРІВ

Дюк / Г.В. Любарська

